

Musiqiy faoliyatda ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash metodlari

Madina Zokirovna Islimova
Buxoro davlat instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqiy faoliyat orqali bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari va amaliy metodlari yoritilgan. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish bolaning his-tuyg'ularini anglash, boshqarish, boshqalar bilan muloqot qilish va ijtimoiy muhitga moslashish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqa bolalarning emotsional intellektini rivojlantirish, empatiya qobiliyatini shakllantirish va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada musiqiy o'yinlar, jamoaviy kuylash, musiqiy-dramatik faoliyat va improvizatsiya orqali bolalarda ijtimoiy-emotsional kompetentsiyalarni rivojlantirishning samarali usullari taqdim etilgan. Shuningdek, tarbiyachilar va musiqa rahbarlari uchun amaliy ko'rsatmalar berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-emotsional rivojlanish, musiqiy faoliyat, emotsional intellekt, empatiya, his-tuyg'ularni boshqarish, ijtimoiy ko'nikmalar, musiqiy o'yinlar

Musical activity as a method to support socio-emotional development

Madina Zakirovna Islimova
Bukhara State Institute

Abstract: This article discusses the theoretical foundations and practical methods of supporting children's socio-emotional development through musical activities. Socio-emotional development includes the child's ability to understand and manage their emotions, communicate with others, and adapt to the social environment. The results of the study show that music is an important tool for developing children's emotional intelligence, building empathy, and strengthening social skills. The article presents effective methods for developing socio-emotional competencies in children through musical games, group singing, musical-dramatic activities, and improvisation. Practical instructions for educators and music leaders are also provided.

Keywords: socio-emotional development, musical activities, emotional intelligence, empathy, emotion management, social skills, musical games

Zamonaviy pedagogika va psixologiyada bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ijtimoiy-emotsional rivojlanish - bu bolaning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish, boshqalarning emotsiyalarini tushunish, muloqot o'rnatish va ijtimoiy munosabatlarni samarali rivojlantirish qobiliyatidir. Musiqiy faoliyat esa ushbu jarayonda noyob imkoniyatlar yaratuvchi kuchli pedagogik vosita hisoblanadi.

Musika insonning eng chuqur his-tuyg'ularini uyg'otadi, emotsional tajribalar orttiradi va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi. Bolalar uchun musiqa nafaqat estetik zavq manbai, balki ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish maydonidir.

Musiqiy faoliyatning ijtimoiy-emotsional rivojlanishdagi roli

Musiqiy faoliyat bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga bir necha yo'nalishda ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, musiqa his-tuyg'ularni ifodalash va ularni anglash uchun universal til hisoblanadi. Turli xil musiqiy asarlarni tinglash orqali bolalar quvonch, qayg'u, qo'rquv, hayrat va boshqa emotsiyalarni taniy olishadi. Bu emotsional savodxonlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Ikkinchidan, jamoaviy musiqiy faoliyat (birga kuylash, orkestrda chalish, musiqiy dramatizatsiya) bolalarni hamkorlik qilishga, bir-birlarini tinglashga va jamoaviy maqsadga erishishga o'rgatadi. Guruh tarkibida musiqa qilish bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini kuchaytiradi va ularni jamiyatga integratsiya qiladi.

Uchinchidan, musiqa bolalarda empatiya - boshqalarning his-tuyg'ularini his qilish va tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Musiqiy obrazlar orqali bolalar turli xil emotsional holatlarni his etishadi va bu tajriba ularning boshqalar bilan munosabatlarida muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlashning asosiy metodlari

1. Musiqiy o'yinlar va mashqlar

Emotsional his-tuyg'ularni o'rganish va ifodalash uchun maxsus musiqiy o'yinlar juda samaralidir. "Emotsiyalar musiqasi" o'yinida bolalar turli kayfiyatdagi musiqani tinglaydilar va qaysi emotsiyani ifodalashini aniqlashadi. "Ohangdagi his-tuyg'u" mashqida bolalar turli emotsiyalarni musiqa orqali ifodalashga harakat qiladilar.

"Musika do'stlari" o'yini ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi: bolalar juftlikda ishlaydilar, biri musiqa ostida harakat qiladi, ikkinchisi uning harakatlarini kuzatadi va takrorlaydi. Bu o'yin diqqat, kuzatuvchanlik va hamkorlik ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

2. Jamoaviy kuylash va xor faoliyati

Xor kuylash ijtimoiy-emotsional rivojlanishning eng kuchli vositalaridan biridir. Birgalikda kuylash jarayonida bolalar bir-birlarini tinglashni, ovoz balandligini sozlashni, jamoaviy uyg'unlikka erishishni o'rganadilar. Xor a'zolari o'rtasida do'stlik, o'zaro yordam va jamoa ruhi shakllanadi.

Jamoaviy kuylash shuningdek, bolalarda mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Har bir bola xorning bir qismi ekanligini tushunadi va o'z hissasini qo'shishi kerakligini anglaydi. Bu bolalarda o'z-o'zini qadrlash va guruhga tegishlilik hissini kuchaytiradi.

3. Musiqiy-dramatik faoliyat

Musiqiy dramatisatsiya va teatr faoliyati bolalarga turli ijtimoiy rollarni sinab ko'rish, boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish va turli xil muloqot vaziyatlarini mashq qilish imkonini beradi. Musiqiy spektakl tayyorlash jarayonida bolalar hamkorlik qilishadi, o'z fikrlarini bildiradilar, murosaga kelishadi va jamoaviy ijodiy ishda ishtirok etadilar.

Rollarni o'ynash orqali bolalar empatiya qobiliyatini rivojlantiradilar - ular boshqa odamning o'rnida bo'lish, uning his-tuyg'ularini his qilish va tushunishni o'rganadilar. Bu kundalik hayotda boshqalar bilan munosabatlarda juda muhim ko'nikmadir.

4. Musiqa orqali his-tuyg'ularni boshqarish

Musiqa his-tuyg'ularni boshqarish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Tarbiyachilar bolalarga turli kayfiyatlarda qanday musiqa tinglash kerakligini o'rgatishlari mumkin. Masalan, hayajonlanganda yoki xafa bo'lganda tinchlantiruvchi musiqa tinglash, charchaganda - energiya beruvchi ritmik musiqa tanlash mumkin.

"Musiqiy relaksatsiya" mashqlari orqali bolalar tinchlanishni, ichki holatlarini boshqarishni o'rganadilar. Nafas mashqlari bilan birlashtirilgan tinch musiqa bolalarda o'z-o'zini tartibga solish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5. Musiqiy improvizatsiya va ijod

Erkin musiqiy improvizatsiya bolalarga o'z his-tuyg'ularini ijodiy shaklda ifodalash imkonini beradi. Bolalar turli musiqa asboblarda erkin chalish, o'z melodiyalarini yaratish orqali ichki emotsiyalarini chiqaradilar. Bu ayniqsa o'z his-tuyg'ularini so'zlar bilan ifodalashda qiyinchilik sezayotgan bolalar uchun foydalidir.

Jamoaviy improvizatsiya mashqlari ham muhimdir. "Musiqiy suhbat" mashqida ikki yoki bir necha bola navbatma-navbat asboblarda chalishadi, go'yo bir-birlari bilan "suhbatlashayotganday". Bu mashq tinglash, javob berish va musiqiy dialog qurish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Turli yosh guruhlari uchun metodlar

3-4 yoshli bolalar uchun sodda, obrazli musiqiy o'yinlar, hayvonlar va tabiat tovushlarini taqlid qilish, qisqa qo'shiqlar kuylash mos keladi. Bu yoshdagi bolalar uchun asosiy vazifa - musiqaga qiziqish uyg'otish va oddiy emotsiyalarni (quvonch, qayg'u) taniy olishdir.

5-6 yoshli bolalar murakkab musiqiy o'yinlarda ishtirok etishadi, juftlik va kichik guruh ishlarini bajara oladilar, his-tuyg'ularning kengroq spektrini taniy boshlaydilar. Ular uchun musiqiy dramatisatsiya, xor kuylash va oddiy cholg'u asboblarda chalish muhimdir.

6-7 yoshli bolalar ijodiy musiqiy loyihalar, kattaroq spektakllar, murakkab jamoaviy kompozitsiyalar ustida ishlashga qodir bo'ladilar. Ularda ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari yanada rivojlangan.

Tarbiyachilar uchun tavsiyalar

Musiqiy faoliyat orqali ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun tarbiyachilar:

- Xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishlari kerak, bunda har bir bola o'zini erkin his qiladi va o'z his-tuyg'ularini ifodalashdan qo'rqmaydi
- Bolalarning his-tuyg'ulariga e'tibor berishlari, ularni tan olishlari va tasdiqlashlari muhim
- Jamoaviy ishlarda har bir bolaning hissasini e'tirof etishlari va ulug'lashlari kerak
- Turli xil musiqiy faoliyat turlarini uyg'unlashtirishlari lozim
- Bolalarga o'z his-tuyg'ulari haqida gaplashish uchun imkoniyat berishlari kerak

Xulosa. Musiqiy faoliyat bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda noyob imkoniyatlar yaratadi. Musiqa orqali bolalar his-tuyg'ularni anglashadi, boshqarishadi, boshqalar bilan samarali muloqot qilishadi va ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli moslashadilar. To'g'ri tashkil etilgan musiqiy faoliyat nafaqat musiqiy qobiliyatlarni, balki hayot uchun zarur bo'lgan ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Pedagoglar uchun muhim vazifa - musiqiy mashg'ulotlarni shunday loyihalashki, ular bolalarning emotsional intellektini va ijtimoiy kompetentsiyalarini maksimal darajada rivojlantirishga xizmat qilsin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569
2. КБ Холиков. Роль теоретичности и применения информационных систем в области теории, гармонии и полифонии музыки. Scientific progress 2 (3), 1044-1051
3. КБ Холиков. Образовательное учреждение высшего профессионального образования в музыкальной отрасли Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 946-951
4. КБ Холиков. Музыкальная идея и создание новых идей, его развитие. Science and Education 5 (6), 129-136
5. КБ Холиков. Неизбежность новой методологии музыкальной педагогике. Science and Education 4 (1), 529-535
6. КБ Холиков. Характеристика психологического анализа музыкальной формы, измерение ракурса музыкального мозга. Science and Education 4 (7), 214-222

7. КБ Холиков. Локально одномерные размеры, основа динамично развитого произведения музыки. *Science and Education* 3 (11), 1007-1014
8. КБ Холиков. Задачи хора для вырождающегося нагруженного управления косвенного, противоположного и параллельно-двигающегося голоса. *Scientific progress* 2 (3), 690-696
9. КБ Холиков. Прослушка классической музыки и воздействия аксонов к нервной системе психологического и образовательного процесса. *Science and Education* 4 (7), 142-153
10. КБ Холиков. Манера педагогической работы с детьми одарёнными возможностями. *Science and Education* 4 (7), 378-383
11. КБ Холиков. Магнитные свойства тяготение к человеку многоголосного произведения музыке. *Scientific progress* 2 (3), 728-733
12. КБ Холиков. Система грамматических форм полифонии, свойственных для классической многоголосной музыки. *Science and Education* 5 (11), 137-142
13. КБ Холиков. Искажения при синхронном направлении двух голосов в одновременной системе контрапункта и их решение. *Science and Education* 5 (11), 143-149
14. КБ Холиков. Три новые версии дефиниции формулировки мажора и минора. *Science and Education* 5 (11), 150-157
15. КБ Холиков. Психика музыкальной культуры и связь функции головного мозга в музыкальном искусстве. *Science and Education* 4 (7), 260-268
16. КБ Холиков. Перенос энергии основного голоса к другим голосам многоголосной музыки. *Science and Education* 3 (12), 607-612
17. КБ Холиков. Дифференцированное обучение студентов на занятиях гармонии и анализа музыкальных произведений. *Scientific progress* 2 (3), 1038-1043
18. КБ Холиков. Модели информационного влияния на музыку управления и противоборства. *Science and Education* 4 (7), 396-401
19. КБ Холиков. Характер музыки и результат смысловое содержание произведения. *Scientific progress* 2 (4), 563-569
20. КБ Холиков. Абстракция в представлении музыкально психологического нейровизуализации человека. *Science and Education* 4 (7), 252-259
21. КБ Холиков. Внимания музыканта и узкое место захвата подавление повторения, сходство многовоксельного паттерна. *Science and Education* 4 (7), 182-188
22. КБ Холиков. Защитный уровень мозга при загрузке тренировочных занятиях и музыкального моделирование реальных произведениях. *Science and Education* 4 (7), 269-276

23. КБ Холиков. Элементы музыкальной логики, фундамент музыкального построения. *Science and Education* 3 (1), 578-583

24. КБ Холиков. Основные концепции, проблемы и методы как теории и гармония в деятельности учителя музыкальной культуры в школе. *Science and Education* 3 (1), 663-670

25. КБ Холиков. Музыкальная модель, эффективный численный ритм и программный комплекс для концентрации вокального пения. *Science and Education* 3 (1), 546-552

26. КБ Холиков. Содержание урока музыки в общеобразовательном школе. *Scientific progress* 2 (3), 1052-1059

27. КБ Холиков. Музыка и психология человека. *Вестник интегративной психологии*, 440-443 2 (1), 440-443

28. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129

29. КБ Холиков. Фокус внимания и влияние коры височной доли в разучивании музыкального произведения. *Science and Education* 4 (7), 304-311

30. КБ Холиков. Особенность взаимосвязанности между преподавателем и учащимся ракурса музыки в различных образовательных учреждениях: детском саду, школе, вузе. *Science and Education* 4 (2), 1055-1062